

SPIS TREŚCI

WYKAZ SKRÓTÓW	9
WSTĘP	11

Rozdział I

MYŚL PEDAGOGICZNA W EUROPIE ZACHODNIEJ U SCHYLKU XVIII I W PIERWSZEJ POŁOWIE XIX WIEKU ORAZ JEJ WPŁYW NA ROZWÓJ SZKOLNICTWA LUDOWEGO	27
Myśl pedagogiczna Jana Ignacego Felbigera	28
Poglądy pedagogiczne Jana Henryka Pestalozziego, ich wdrażanie oraz popularyzacja w Europie	29
Działalność pedagogiczna Philippa Emanuela Fellenberga (1771–1844)	36
Koncepcja pedagogiczna Fryderyka Adolfa Wilhelma Diesterwega (1790–1866) i jej wpływ na szkolnictwo ludowe	38
Metoda Bella-Lancastra i jej upowszechnienie w szkołach ludowych	41
Poglądy pedagogiczne socjalistów utopijnych i próby ich wdrażania	43
Robert Owen	43
Henri de Saint-Simon	44
Francois Marie Charles Fourier	45

Rozdział II

MAZOWSZE PÓŁNOCNE W OKRESIE POROZBIOROWYM (DO 1864 ROKU) W ASPEKcie POLITYCZNYM, NARODOWOŚCIOWYM, WYZNANIOWYM I ZAWODOWYM ORAZ SPOŁECZNO-GOSPODARCZYM	47
Sytuacja polityczna pod panowaniem pruskim, w latach Księstwa Warszawskiego i Królestwa Polskiego	47
Struktura narodowościowa, wyznaniowa i zawodowa	56
Sytuacja społeczno-gospodarcza. Klęski elementarne	73

Rozdział III

SZKOLNICTWO ELEMENTARNE NA MAZOWSZU PÓŁNOCNYM W ŚWIETLE POLITYKI OŚWIATOWEJ WŁADZ KSIĘSTWA WARSZAWSKIEGO	87
---	----

Rozdział IV

ORGANIZACJA I ROZWÓJ SZKOLNICTWA ELEMENTARNEGO W POLITYCE OŚWIATOWEJ KRÓLESTWA POLSKIEGO	103
Polityka oświatowa Rosji w czasach Aleksandra I i Mikołaja I ...	103
Szkolnictwo elementarne – organizacja i rozwój	112
Ożywienie oświaty elementarnej w pierwszych latach	
Królestwa Kongresowego	112
Upadek szkół elementarnych	129
Działalność szkół elementarnych rządowych w okresie międzypowstaniowym w świetle ustaw szkolnych	143
Edukacja elementarna prywatna	173
Szkola w świadomości chłopów, mieszczaństwa, ziemiaństwa, drobnej szlachty, dzierżawców i duchowieństwa	190
Baza materialna placówek oświatowych	201
Źródła utrzymania placówek. Składki od stowarzyszonych ..	201
Budynki szkolne – stan prawny i warunki lokalowe, budowa, remonty, wyposażenie w opał, sprzęty i środki dydaktyczne	206
Kontrowersje wokół publicznych elementarnych szkół żydowskich.	215
Oświata elementarna ewangelików – kantoraty	222
Polityka oświatowa władz Królestwa Polskiego w odniesieniu do społeczności ewangelickiej	222
Rozwój ewangelickich placówek oświatowych	226
Kadra nauczycielska – wykształcenie, egzaminy kwalifikacyjne, nominacje, wynagrodzenie	235

Rozdział V

SZKOŁY RZEMIEŚLNICZO-NIEDZIELNE	239
Geneza i uwarunkowania szkół rzemieślniczo-niedzielnych ...	239
Początki i rozwój oświaty rzemieślniczo-niedzielnej w większych miastach Królestwa Polskiego do 1830 r.	242
Szkoly dla terminatorów w Warszawie i w innych regionach kraju	242
Szkola niedzielna w Płocku i Pułtusk	244
Charakterystyka przebudowanego modelu szkolnictwa rzemieślniczo-niedzielnego w okresie międzypowstaniowym ..	247
Sieć szkół rzemieślniczo-niedzielnych i ich funkcjonowanie w latach międzypowstaniowych	250
Kształtowanie się sieci szkół dla terminatorów w guberni płockiej .	250
Szkola rzemieślniczo-niedzielna w Płocku – jej organizacja i problemy	252
Struktura organizacyjna, nauczyciel, uczniowie ...	252
Baza materialna i środki dydaktyczne	254

Plan i program nauczania	256
Poziom nauczania w opinii władz oświatowych	256
Formy walki o frekwencję i poprawę wyników nauczania – system kar i nagród	257
Projekt szkoły niedzielno-handlowej dla terminatorów w Płocku	261
Szkoły dla terminatorów w innych miastach regionu	262

Rozdział VI

NAUCZYCIELE. INSTYTUTY KSZTAŁCĄCE NAUCZYCIELI	269
Kształtowanie się zawodu nauczyciela	269
Polska myśl pedagogiczna	271
Stanisław Staszic	271
Konstanty Wolski	272
Wojciech Izidor Chojnacki	273
Klementyna Hoffmanowa z Tańskich	274
Eleonora Ziemięcka	276
Narcyza Żmichowska pseud. Gabryella	276
Feliks Jezierski	277
Ewaryst Estkowski	277
Bronisław Trentowski	278
Karol Libelt	279
Józef Dietl	280
Instytuty kształcące nauczycieli	281
Seminarium Nauczycielskie w Poznaniu	281
Seminarium Nauczycielskie w Łowiczu	284
Instytut Nauczycieli Elementarnych i Organistów w Puławach . .	289
Instytut Guwernantek	291
Nauczyciele szkół elementarnych	294
Liczebność, pochodzenie społeczne, narodowość, wyznanie, wiek i staż	294
Formy zatrudnienia, egzaminy kwalifikacyjne, wyszkolenie, obowiązki zawodowe, ocena pracy, zwalnianie, rezygnacja na własną prośbę	304
Troska władz oświatowych i administracyjnych o lojalność nauczycieli i opiekunów	326
Status materialny (wynagrodzenie, kwestie socjalne – mieszkanie, ogród, urlop, system emerytalny)	330
Wynagrodzenie	330
Kwestie socjalne	340
Nauczyciel w społeczności lokalnej, konflikty	346
Udział nauczycieli w powstaniach narodowych	351

Rozdział VII

PLANY, PROGRAMY I METODY NAUCZANIA. POZIOM PRACY SZKÓŁ. PODRĘCZNIKI I BIBLIOTEKI SZKOLNE. SPOŁECZNOŚĆ UCZNIOWSKA 355

Plany i programy nauczania	355
Metody nauczania	367
Wizytacje i egzaminy – popisy uczniów. Ocenianie wychowanków. System nagród i kar	373
Uwarunkowania poziomu pracy szkół – długość roku szkolnego, frekwencja, odległość, różnice wieku, zawieszanie lekcji i inne	392
Problem podręczników szkolnych	399
Początki bibliotek szkolnych	407
Społeczność uczniowska – liczebność (według płci), struktura wyznaniowa i narodowościowa, pochodzenie społeczne, absolwenci	414
Zasięg oświaty elementarnej w społeczności lokalnej. Alfabetyzacja.	434
Zasięg oświaty elementarnej w społeczności lokalnej	434
Alfabetyzacja	440

Rozdział VIII

OŚWIATA ELEMENTARNA BADANEGO REGIONU W ŚWIETLE REFORMY SZKOLNEJ Z 1862 ROKU	447
Szkolnictwo elementarne w przededniu reformy z 1862 roku ..	447
Ustawa o wychowaniu publicznym z 8/20 maja 1862 roku – uwarunkowania, istota, ocena i próby wdrażania	454
Uwarunkowania polityczne reformy	454
Współdziałanie społeczeństwa w opracowywaniu reformy szkolnej	457
Istota Ustawy o wychowaniu publicznym, jej blaski i cienie ..	462
Stan szkolnictwa elementarnego na Mazowszu Północnym w okresie wdrażania Ustawy	466
Ożywienie szkolnictwa elementarnego po powstaniu styczniowym.	472
ZAKOŃCZENIE	483
BIBLIOGRAFIA	493
WYKAZ TABEL	517
WYKAZ WYKRESÓW	521
WYKAZ ILUSTRACJI	521
WYKAZ PLANÓW I RYSUNKÓW	522
WYKAZ MAP	522
WYKAZ ANEKSÓW	523
INDEKS NAZWISK	563
INDEKS MIEJSCOWOŚCI	577

o